

MERSİN'Lİ CEMAL PAŞA BİYOGRAFİSİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Doç.Dr. MUSTAFA BALCIOĞLU*

Ülkemizde son zamanlarda tarihi şahsiyetlerin biyografileri ile ilgili olarak çok sayıda araştırma yapıldığı gözlenmektedir. Tarihimizin daha iyi anlaşılmasına büyük katkılar salayacak olan bu tür araştırmaların artması sevindiricidir. Bununla birlikte biyografi çalışmalarında asıl kaynaklara inilmeye özen gösterilmeli, zayıf verilerden uzak durulmalıdır. Çünkü, biyografilerde yapılacak hataların önemli değerlendirme yanlışlıklarına yol açacağı açıktır. Yakın tarihimizin önde gelen simularından Mersinli Cemal Paşa ile ilgili "Atatürk Araştırma Dergisi"nin 34. sayısında yayımlanan çalışmada yukarıda belirtilen esasların gözardı edildiği anlaşılmaktadır¹. Bu incelemede söz konusu biyografi çalışmasındaki hatalar düzeltilmeye çalışılacaktır.

Aslen Ispartalı bir aileye mensup olan Cemal Paşa, 1872 yılında Mersin'de doğmuştur. 4 Mayıs 1308 (16 Mayıs 1892) de Harbiye Mektebi'ne girmiştir². Söz konusu makalede bu tarih Cemal Paşa'nın Askeri Lise'ye giriş tarihi olarak gösterilmektedir³. **Cemal Paşa, 1311(1895)** yılında 1311-b-12 sicil numarasıyla Harbiye'den mezun olmuştur⁴. Aynı makalede yukarıdaki sicil numarasıyla yine Askeri Liseye kaydedildiği ifade edilmektedir⁵. 1895 yılında Harbiyeden Erkan-ı Harbiye Mektebi'ne ayrılan Cemal Paşa 12 Kanunu Sani 1313 (24 Ocak 1898) te Erkan-ı Harp Yüzbaşısı nasbedilmiştir⁶. Adı geçen

---

* Kırıkkale Üniversitesi Öğretim Üyesi.

1 Dursun Gök, "Mersinli Cemal Paşa" Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C:XII. Sayı: 34, s.125-145.

2 K.K.K. Arş; Cemal Paşa Dosyası

3. Gök; a.g.m. s.125

4 A.g.m., 125.

5 Gök; a.g.m. s.125

6 A.g.m., 125.

makalede bu süreçten hiç söz edilmemekte dolayısıyla Cemal Paşa'nın Kurmay Subay olduğu anlaşılammaktadır. Cemal Paşa, Akademi'den sonra Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi Üçüncü Şubesi'nde, ardından 2 Nisan 1898'de İkinci Ordu Erkan-ı Harbiyesi'nde görevlendirilmiş, 2 Mart 1316'da Kolağası veya Kıdemli Yüzbaşı nasbedilmiştir⁷. Yazar çalışmasında, Cemal Paşa'nın "Kısa zamanda mesleğinde kendisini kabul ettirerek 1314 (1899) de Kolağası (Yüzbaşı) olduğunu" belirtmektedir⁸. Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı gibi Kolağası nasbedildiği tarihte yanlışlık yapılmıştır. Diğer taraftan Kolağası rütbesinin karşılığı olarak Yüzbaşı rütbesi gösterilerek başka bir yanlışlığa düşülmüştür.

Cemal Paşa, 6 Ağustos 1903'te Binbaşı rütbesine yükselmiş ve Türbedere ile Cisir-i Mustafa Paşa istasyonları arasındaki hattın teftişine memur edilmiştir. 26 Eylül 1903'te Kaymakam (Yarbay) olan Cemal Paşa, 27 Ocak 1904'te Edirne ve havalisinde yeniden inşa olunacak istihkamların keşfi için teşkil edilen komisyonda, 5 Şubat 1905'te 4. Ordu'da görevlendirilmiştir⁹. Söz konusu makalede bu tarih yanlış olarak 1904 olarak tesbit edilmiştir¹⁰. Cemal Paşa, "Dersim eşkiyasının tedib ve tenkilinde hidemat, gayretperverane meşhud olmasına mebni "Miralay (Albay) nasbedilmiştir. 18 Ekim 1908'de Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi'nde istihdam edilmesi şartıyla Erkan-ı Harbiye Mektebi'nde Tabiye Tatbikatı öğretmenliğine getirilmiştir¹¹. Makalede Cemal Paşa'nın bu görevinden hiç söz edilmemekte ve "2 Ocak 1326 (1910) da İkinci Müfettişlik Erkan-ı Harbiye Riyaseti'ne ve 22 Eylül'de Atik II. Ordu Erkan-ı Harbiye Riyaseti'ne tayin edildi" denilmektedir¹². Halbuki Cemal Paşa bu dönemde; 19 Mayıs 1909'da II. Ordu Erkan-ı Harbiyesi'nde, 8 Haziran 1909'da Yanya civarında icra olunacak kurmay seyahatlerinde, 10 Mart 1910'da Erkan-ı Harbiye-i

---

7 A.g.m., s.125.

8 Gök; a.g.m., s.125

9 A.g.m., s.125

10 Gök, a.g.m., s.125

11 A.g.m., s.125

12 Gök; A.g.m. s.125

Umumiye Dairesi'nde 5 Ekim 1909'da II. Ordu Erkan-ı Harbiye Riyaseti'nde 8 Şubat 1911 teşkilatında İkinci Müfettişlik Erkan-ı Harbiye Riyaseti'nde, 18 Şubat 1912 de Bulgarlar tarafından şehid edilen Mülazım Ziya Bey vakasını tahkik için yeniden teşkil edilen komisyonda, 11 Haziran 1912'de Üsküp-Köprülü bölgesinde tahkimat için geçici olarak teşkil olunan karma komisyonda, 29 Eylül 1912'de seferberlik esnasında Garp Ordusu Erkan-ı Harbiye Riyaseti'nde (Kurmaya Başkanlığında) görevlendirilmiştir. Haziran 1913'te İstanbul'a gelerek 2 Ağustos 1913'te 42. Fırka komutanlığı'na, 6 Kasım 1913'te 10. Nizamiye Fırkası Komutanlığı'na, 30 Kasım 1913 te Birinci Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanlığı'na tayin edilmiştir¹³. Yazar makalesinde Cemal Paşanın" aynı yılın 17 Kasım'ında I. Ordu Müfettişi olduğunu" belirterek hem tarih, hem de Cemal Paşa'nın göreviyle ilgili olarak yanlış bir değerlendirmede bulunmuştur¹⁴. Yukarıda da ifade edildiği gibi tarih 17 Kasım değil, 30 Kasım'dır. Cemal Paşa'nın görevi I. Ordu Müfettişliği olmayıp, I. Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanlığıdır. 8 Ocak 1914'te yapılan yeniden teşkilatlanmada Cemal Paşa görevinde bırakılmıştır. 3 Şubat 1914'te fırka komutanı yetkisiyle Edirne Müstahkem mevki Komutan Muavinliği'ne, 12 Nisan 1914'te 8. Kolordu Komutanlığı'na tayin edilmiştir. Cemal Paşa, 29 Kasım 1914'te Mirliya nasbedilmiştir¹⁵. Makalede; Rumi takvim Miladi takvim farkına hiçbir yerde dikkat edilmediği için, Cemal Paşa'nın Mirliya nasbedildiği tarih "16 Kasım 1330 (1914)" şeklinde gösterilmiştir¹⁶. Halbuki bu tarih, yukarıda da görüldüğü gibi 29 Kasım 1914'e tekabül etmektedir.

Cemal Paşa; Suriye Grubu, Arabistan Umum Komutanlığı'nın 4. Orduya tahviliyle 17 Ocak 1918'de bu ordunun başına getirilmiştir. 28 Temmuz 1918'de Ferikliğe yükselmiştir. 23 Ocak 1919'da Yıldırım Ordu Kıtaatı Müfettişi yani II. Ordu Komutanlığı'na tayin edilen

---

13 A.g.m., s.125

14 Gök; a.g.m., s.125

15 A.g.m., s.125

16 Gök, a.g.m., s.125.

Cemal Paşa, 24 Temmuz 1919'da Mekatib-i Askeriye Müfettiş-i Umumiğine tayin olunmuştur. 12 Eylül 1919'da açığa alınan Cemal Paşa; Ali Rıza Paşa Hükümetinde Harbiye Nazırı ve son Meclis-i Mebusan'da Isparta mebusu olarak görev yapmıştır. 22 Mart 1920'de emekliliğini istemiş ve kabul edilmiştir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, 16 Mart 1920'den sonra yapılan bu uygulamayı onaylamamış ancak 26 Mart 1924'ten itibaren emekliliği tensib edilmiştir¹⁷. Katıldığı savaşlarda Osmanlı Devleti, Almanya, Avusturya-Macaristan devletleri tarafından çeşitli nişan ve madalyalarla ödülendirilen Cemal Paşa 1941 yılında ölmüştür.

---

17 A.g.m., s.125